چۆمسکی یان ژیژەك؟

Greg Burris

لەفارسییەوە: ئارام مەحمود ئەحمەد

جاک رانسیر دەڵێت: (ڕێکنەکەوتن، گفتوگۆ لەگەڵ کەسێک کە دەڵێت رەش و ئەویتر دەڵێت سپی نییە، بەڵکو کێشمەکێش لەگەڵ کەسێکدایە کە دەڵێت سپی و ئەوەیتریش دەڵێت سپی، بەڵام تێگەیشتنی هاوشێوەیان بۆی نییە.)

چۆمسکی و ژیژەک لەگەڵ گفتوگۆ و مشتومڕە رۆشنبیریەکان بێگانە نین. هەردوویان لە گفتوگۆ و مشتومڕ لەگەڵ ژمارەیەک لە کەساسیەتیەکاندا پشکیان هەیە - لە ئالن درشوێتز تا میشێل فۆکۆ لەبارەی چۆمسکی و لە دەیڤد هوروێتز تا ئەرنست لاکلاو لەبارەی ژیژەکەوە، بەڵام دواتر ئەم دوانە نیشانەیان لە یەکتر گرت. خاڵی سەرەکی مشتومڕی ئەم دوو بیرمەندە چی بوو؟

کێشمەکێشی ئەم دوانە دوای بڵاوبونەوەی بەشێک لە چاوپێکەوتنی چۆمسکی لە مانگی

گۆڤارێکی فکریی، فەلسەفییە، دوو مانگ جارێک دەردەچێت

ئەو ئایدیایەی کە پڕوپاگەندەی دەسەڵاتداران هاووڵاتیانی فریو داوە، ئەگەر بخوازن بزانن بەراستی جیهان چیە، پێویستە لەم خەو و هاوشێوە بوونە بەئاگابێنەوە

2013/1 لە یوتیوب دەسنیپێکرد. لەو چاوپێکەوتنەدا پرسیار لە چۆمسکی کرا، بۆچونی بەرامبەر بیرمەندانی وەک درێدا و لاکان و ژیژەک چیە؟ چومسکی کارەکانی ئەوانی بەپوچ داناو گاڵتەی پێکردن و شێوازەکانی ئەوانی لە بەرامبەر گوزارەکانی ئەزمونیەکانی بوارە جدینرەکانی وەک زانستی ورد دانا و وەک نمونەی توندڕەوی ئاماژەی بەژیژەک کردوە و وتویەتی نابێت کاری ژیژەک بەراستی وەربگیرێت. ئـەم وتـانـەی چۆمسکی بەخێرایی لە ئینتەرنێتدا بڵاوبونەوە و گـفـتوگـۆی زۆری لـە تـۆڕە کۆمەڵایەتیەکاندا لێکەوتەوە. بۆ هەفتەی داهاتو گرتەیەکی ڤیدیۆیی تر لە یوتیوب بڵاوبوەوە، ئەمەیان گرتەیەکی ژیـژەک بـوو، کە لە چاوپێکەوتنی لەندەنی وەرگیرابوو. ژیـژەک دوای دەربڕینی ڕێزی بێکۆتایی بۆ چۆمسکی، ڕەخنەی لە شێوازی مێتۆدی ئەزموونی چۆمسکی بۆ شیکاری سیاسی گـرتـوەو رایـگـەیـانـدوە کە هیچ کـەسـێـک لـە چۆمسکی زیـاتـر ناناسێت لـەڕوی ئەزموونیەوە هەڵە بکات. دوای ئەوە ژیژەک ژمارەیەک لە ئۆمەتە کۆنەکانی دژی چۆمسکی دوبـارەکـردەوە. نـوسـیـنـە گفتوگۆئامێزەکانی چۆمسکی لەبارەی (خەمیری سور) ەوە پێشکەشکرد و رایگەیاند ئەمانە نیشانی دەدەن چۆن تەنها ئاقیکاری شیکاری بەشێوەیەکی ناچاری هیچ ئەنجامێکی نەبوو. کەوانە تۆمەتی سەرەکی ژیژەک دژی چۆمسکی ئەوەیە، کە ئەو بەئەواوی خۆی لە کارابیەکانی ئایدۆلۆژیا دور دەخاتەوە.

دوای ئەم وتانە چۆمسکی و ژیژەک نامەی کراوەیان ئاراستەی یەکتر کرد. چۆمسکی بە توندی هەر هەڵەیەکی لە بەرهەمەکانیدا لەبارەی کامبوج ڕەتـکـردەوە و رایگەیاند لـە ئـەمـڕۆوە ئەگەر جارێکیتر بڵاوبکرێنەوە پێشوازیان لێدەکات. لە درێژەی وتەکانیدا چۆمسکی دەڵـێـت (ژیـژەک بە دوبـارەکـردنـەوەی ئەم تۆمەتانە بە ئیشک خستنەسەر (قوربانیانی بـەنـرخ) دوژمـنـانـی ویـلایـەتـە یەکگرتوەکان، نەک (قوربانیانی بێ نرخ) هاوپەیمانانی (بۆنمونە تەیموری رۆژهەڵات) پڕوپاگەندەی حکومەتی ویلایەتە یەکگرتوەکان دوبارە دەکاتەوە.) لەبەرامبەر ئەم تۆمەتەی ژیـژەک کە چۆمسکی ئایدۆلۆژیا لەبەرچاو ناگرێت، چۆمسکی جەختی کـردەوە نەک ئایدۆلۆژیا دەناسێت، بەڵکو بەشی زۆری تەمەنی تەرخانکردوە بۆ روبـەڕوو بـونـەوەی درۆ بونی ئایدۆلۆژیا.

لای خۆیەوە ژیـژەک بەوتنی ئـەوەی کـە مـەبـەسـتـی ئـەوە نەبووە، کە چۆمسکی پشتیوانی کۆمەڵکوژی نەبوە، هەوڵیداوە وتـەکـانـی لـەبـارەی (کـامـبـوج) رونبکاتەوە. لـەبـارەی تۆمەتی چۆمسکی کە پێیوابوە ژیـژەک تەنها جەخت لەسەر (قوربانیانی بەنرخ) دەکاتەوە، نمونەی زۆری نوسینەکانی دێنێتەوە کە ئەویش باسی (قوربانیانی بێ نرخی) (تەیموری رۆژهـەڵاتـی) کـردوە. لە درێژەدا ژیژەک هێرش دەکاتە سەر چۆمسکی و دەڵێت چۆمسکی بـەڕاسـتـی مەبەستی خـۆی لە ئایدۆلۆژیا نادۆزێتەوە. ئەو دەڵێت چۆمسکی لە زەمینەی ناسینی ئایدۆلۆژیای خۆیدا ناکام دەبێت.

پـێـدەچـێـت ئـەوانـەی بەدواداچونیان بۆ ئەم کێشمەکێشە دەکرد، بە ئاشکرا دەچنە بەرەی ئـەم یـان ئـەوەوە، وەفـاداری بۆ چۆمسکی رادەگـەیـەنـن یان پشتیوانی لە ژیـژەک دەکـەن و دەڵێن چۆمسکی لەو تێناگات. لێرەدا بچوککردنەوەی ئەم دووو بیرمەندە بۆ کاریکاتێری نەزانی خۆیان و پڕوپاگەندەی ئـەوەی کە بۆ چۆمسکی تەنها فاکتەکان گرنگن، لەکاتێکدا کە ژیژەک هیچ گرنگیەک بە فاکتەکان نـادات، بیرکردنەوەیەکی سادەیە.

هیچیان ئەمجۆرە شیکاریە سـادەیـە بـۆ هـەڵوێستەکانیان پەسەند ناکەن، بـەڵام بێگومان

لەم گفتوگۆیەوە دەتوانرێت هێڵی رونی جیاکەرەوەی پرۆژە فکریەکانی ئەم دوانە وێنابکرێت. لەکاتێکدا کە چۆمسکی بە ئاسانی لەسەر روکاری پێدراوە ئەزمونیەکان کاردەکات و پشت بە تێگەیشتنی دەوروبەری لەسەر بنەمای راستیەکان دەبەستێت، بۆئەوەی هێرش بکاتە سەر نەیارانی، ژیژەک زیاتر سەرقاڵی ئەو شێوازانەیە، کە هاوولاتیان لەم راستیانە بەشێوەی یاسا و ڕێسا روکارەکان تێدەگەن، بۆئەوەی چوارچێوەیەک بۆ تێگەیشتنیان لە جیهان دابنێت، لەبەرئەوە ئەگەر جەختکردنەوەی چۆمسکی لەسەر فاکتەکانە، سەرقاڵی ژیژەک چوارچێوەی ئایدۆلۆژیایە، بۆئەوەی شیکردنەوەکانیان رەنگ بکات.

خاڵی گرنگ ئەوەیە کە ئەم دوو پێگەیە وەک ئەوەی لەسەرەتاوە بەرچاو دەکەوێت، روبەڕوبونەوەی بەرچاویان لەگەڵ یەکتردا نییە. ئەوەی لێرەدا هەیە شتێک نییە چارەسەری نەبێت، بەڵکو بابەتێکە بە تێڕوانینی جیاواز. وتەکانی چۆمسکی و ژیژەک لەیەک شوێنەوە نین. ئەوان لە ئاستی جیاوازی کێشمەکێشەوە کاردەکەن و پێموایە هەردویان گرنگن و بۆ شەڕی سیاسی پێویستن.

چۆمسکی ناوبانگی خۆی وەک ناڕازیەکی سیاسی بەهۆی ئاگاداری لە راستیەکان بنیات ناوە. نوسینەکانی ئەو چەکی بەهێز لە پێدراوە تاقیکراوەکان دروستدەکەن. لەکاتێکدا کە گومان لەوەدا نییە کە چۆمسکی بونی ئایدۆلۆژیا بەڕەسمی دەناسێت، ئەمە بەردەوام ئایدۆلۆژیای نەیارەکانییەتی - پڕوپاگەندەی حکومەتەکان، یەک ئاڕاستە بونی راگەیاندنەکان، هەڵوێست وەگرتنی نیمچە رۆشنبیرەکان. بۆ چۆمسکی ئایدۆلۆژیا ماسکێکە بۆ نادادپەروەری. ئایدۆلۆژیا ماسکی ئازادی بۆ ئازاد نەبون دەبەستێت، بۆ شەڕ ماسکی ئاشتی، بۆ ئیمپریالیزم ماسکی مرۆڤدۆستی و وەک ئەوە.

لەکاتێکدا کە بێگومان نابێت بە هەڵە چۆمسکی بە مارکسی ناوببرێت، تێڕوانینی ئەو بۆ ئایدۆلۆژیا هاوشێوەی واتای مارکسیستی بەئاگابونێکی درۆینەیە، ئەو ئایدیایەی کە پڕوپاگەندەی دەسەڵاتداران هاوولاتیانی فریو داوە، ئەگەر بخوازن بزانن بەراستی جیهان چیە، پێویستە لەم خەو و هاوشێوە بوونە بەئاگابێنەوە. وەک ئەوەی چۆمسکی جەخت دەکاتەوە لەسەر ئەوەی ((هاوولاتیانی کۆمەڵگە دیموکراتیکەکان بۆ پاراستنی خۆیان لە دەستکاری و کۆنترۆڵ کردن پێویستە جوڵانەوەی فکری بەرگری لە خود دروست بکەن.)) دیدی چۆمسکی دەرخەری جیاکاری دوانەیی جیهان بۆ سنوری راستی و سنوری ئەفسانەیە. لێرەدا پێویستە مۆدێلی چۆمسکی لەبارەی پڕوپاگەندەی کاریگەر بۆ لێکۆڵینەوە لە راگەیاندنەکان بیر بخەینەوە، یان لێکۆڵینەوەی ئەو لەبارەی ناڕازیانی تی پارتی وەک ئەو خەڵکە وایە کە (وانەی رق و کینە لە حکومەتەوە بە ئەوان دراوە)، لەبەرئەوە چۆمسکی جێگەی هەڵوێستی خۆی

ئامانجی ئەو هەڵاتن لە سەرجەم ئایدۆلۆژیاکان نییە، بەڵکو خستنەڕوی کەلێنەکان و خاڵی شکستیانە

لەدەرەوەی ئایدۆلۆژیادا دەکاتەوە.

ئەگەر چۆمسکی لەروی راستیەکانەوە دەدوێت، ژیژەک سەرقاڵی چوارچێوە ئایدۆلۆژیەکانی لێکدانەوەی ئەوانە. گرنگتر لەوە رەخنەگران چەندین جار هەوڵیانداوە بە خستنەڕوی فاکتە هەڵەکان، لە پێگەی ئەو بدەن، بەڵام لەکاتێکدا کە هەمو هەڵەیەک لە پلەی تاقیکاریدا بەدڵنیاییەوە جێگەی شەرمەزاریە، رۆڵی ژیژەک تەنها لە ئاستی راستەقینە و فاکتەکاندا نامێنێتەوە، یان کورتناکرێتەوە. بۆ ژیژەک هەروەکو سەرجەم تیۆریستان ،هیچ کاتێک فاکتەکان بە تەنهایی ناتوانن بدوێن. هێزە نادیارەکان بەردەوام ئەوان بەناوخۆیاندا تێدەپەڕن و دەبنە میدیۆم و ناوەندیان. ئەگەر تێروانینی چۆمسکی دەڵێت ئێمە لەرێگەی راستیەکانەوە لەگەڵ ئەفسانە شەڕ دەکەین، ژیژەک توانای ئەمجۆرە جیاوازیە بنەڕەتیەی نێوان ئەم دوانە رەتدەکاتەوە. ئامانجی ئەو هەڵاتن لە سەرجەم ئایدۆلۆژیاکان نییە، بەڵکو خستنەڕوی کەلێنەکان و خاڵی شکستیانە.

لەبەرئەوە جێگەی سەرسوڕمان نییە کە چۆمسکی بەو ئاسانییە لەبارەی بابەتی (خەمیری سور) بەسەر ژیژەکدا سەردەکەوێت. ئەوە سنوری پێدراوە ئەزمونییەکانی چۆمسکیە، کە کاتێک ژیژەک توانای چونەناو ئەوێی دەبێت، بێئاگایی ئەو دەردەخات. لەم بوارەدا رای ژیژەک لەو بارەیەوە ئەوەیە، کە چۆمسکی لەروی ئەزمونییەوە هەڵەیە و وەک وروژاندنی منداڵانەیە نابێت بەراست وەربگیرێت. ئەوەی رەخنەی ژیژەک ناتوانێت پەی پێببات ئەوەیە، کە چۆن بەخێرایی بارودۆخەکان دەگۆڕێن.

لەبەرئەوە جیاوازی بیروڕای نێوان چۆمسکی و ژیژەک بە ئاسانی لەناوناچێت و چارەسەر نابێت. ئەم پرسیارە شتێک نییە کە لایەنێک راست و لایەنەکەیتر هەڵە بێت. ئەمە بابەتی دوو بیرمەندە کە لە ئاستی جیاوازی روتەڵدا کار دەکەن، لەکاتێکدا کە کاری چۆمسکی لە پلەی راستەقینەدا بەباشترین شێوە کاردەکات، ژیژەک لەپلەی تیۆریدا سەرکەوتوترە.

بێگومان چۆمسکی یەکێکە لە چاودێرە سیاسیە وردبینەکان، بەڵام بەشێوەیەکی گونجاو گیرۆدەی کاروباری زەمینەسازی ئایدۆلۆژیک نابێت و لەوانەیە بکەوێتە داوێکەوە کە خۆی نیشانی داوە و هەمان ئەو هەڵەیە بکات کە نەیارانی خۆی پێ تاوانبار دەکات. ئەو مەترسیەی روبەڕوی ژیژەک دەبێتەوە، کەم تا زۆرێک جیاوازە. کاتێک لە کارەکانیدا راستیەکان لەبەرچاو ناگرێت، گیرۆدەی ئەو گریمانەیە دەبێت کە چۆمسکی دەیڵێت: کاری بنەما و جوڵەتی بۆش، بەڵام لێکۆڵینەوە تیۆریەکانی ژیژەک کاتێک پشت بەستو بن بە پێدراوە پتەوە ئەزمونییەکان، لەراستیدا دەتوانێت ئیلهام بەخش بێت. لەمڕووەوەیە کە وشەکان بەوشێوەیە وروژێنەرن، نەک تەنها لە ژمارەیەک زانکۆ، بەڵکو لەنێوان زۆرێک لە لێکۆڵەرەوان کە لە شوێنەکانی وەک پارکی زاکوتی لە نیویۆرک تا مەیدانی تەقسیمی تورکیا روبەڕوی راستیەکان دەبنەوە. لەم گۆشەنیگایەوە ئەم دوو بیرمەندە لەیەکتر جیاواز نین. لەگەڵ مشتومڕەکانیان پرۆژە فکریەکانی ئەوان دەتوانێت بەشێوەیەکی بەرهەمهێنەرانە یەکگرتو بن.

بۆئەوەی دەریبخەین کە چۆن چۆمسکی و ژیژەک لەگەڵا جیاوازیەکانیان، دەتوانن تەواوکەری یەکتر بن دەتوانین ئاماژە بە ئەمە بکەین: ئاشکراکردنی شێوازی سیخوڕی دەزگاری ئاسایشی نەتەوەیە ئەمریکا لەلایەن ئیدوارد سنودنەوە. ئاشکراکردنەکانی سنودن تا ئێستا سەرجەمی چوارچێوەی لێکۆڵینەوەکەی گۆڕیوە. لێرەدا باس لە راستیەکان دەکەین، گرنگی پێدراوە

ئەزمونییەکان بۆ هەڵسەنگاندنی ساتێکی هاوچەرخ. ئەم راسنیانە لە پاننایی گشتیدا حکومەتی ناچار کرد بەرگری بکات. دەسەڵات بەخێرایی دەتوانێت پێدراوی نوێ بۆ ئامانجەکانی خۆی ئامادە بکات. هەروەکو (هێربێرت مارکوزە) لە مرۆڤی مرۆڤی تاک ڕەهەند جەختدەکاتەوە (دۆخی ئێسنا دەتوانێت ئەوەی لەسەرەتادا وەک روخێنەر بەرچاو دەکەوێت بەخێرایی وەک بەشێکی شێوازی خواردنی ئەندروست دابنرێت))، لەبەرئەوە زۆربەی بەرپرسەکانی حکومەت ئیتر لەبارەی ناوەڕۆکی سەلماندنی پڕوپاگەندەکانی سنودنەوە قسە ناکەن، بەڵکو لەژێر ناوی شەڕ دژی تیرۆر پاساویان بۆ دێننەوە. لەم شێوازەدا شوێنی روبەڕوبونەوە لە یاریگایەکەوە بۆ یاریگایەکیتر دەگۆڕێت، لە سنوری راستی جێگەی مشتومڕەوە بۆ سنوری ئەو شیکاریانەی جێگەی مشتومڕن.

لە زەمینەی رسوایی سیخوڕی دەزگای ئاسایشی نەتەوەیی ئەمریکا چۆمسکی و ژیژەک تێڕوانینی زۆر جیاوازیان پێشکەشی ئێمە کردوە و هەردویان یارمەتی رەخنەی چەپگەراییان داوە. بۆ چۆمسکی ڕێڕەوەکە روونە. ئەو بەرامبەر ئاشکراکردنی ئەو زانیاریانە لەبارەی دەوڵەتی چاودێریکارەوە دەتوانێت دوبارە گیرۆدەی لێکۆڵینەوە لە پێدراوەکان بێت. وتەی سیاسەتمەداران لەبارەی ئازادیەوە دەخاتە ئەنیشت کارە نهێنیەکانیان و بەمشێوەیە دوو روییان دەردەخات. لەراستیدا چۆمسکی مامۆستای ئەمجۆرە هەڵێنجانەیە و بە جوانی لە کتێبی (هەژمونیەت یان مانەوە) دا وتە دیموکراتییەکانی ڕژێمی جۆرج بوشی خستە بەرامبەر کارە نادیموکراتیەکانی، هەروەها ئەوەی خستەڕوو کە چالاکی سیخوڕی دەزگای ئاسایشی نەتەوەیی لادان نییە، بەڵکو بەردەوامی سیاسەتەکانی رابوردوە.

لەلایەکیترەوە ژیژەک دەتوانێت لە چەند رویەکەوە بەرەو پێش هەنگاو بنێت. ئەو دەتوانێت نیشانی بدات، کە چۆن ئامرازی نوڕەیی لە چالاکیەکانی ئەم دەزگا سیخوڕیە، دەتوانێت لە کرداردا بەشێوەیەکی بێ کردار سودی لێوەربگیرێت و جێگرتنەوەی بەرەنگاری سیاسی واتا بەدەست بێنێت. زۆرباشە ئێمە دەزانین چی دەکەین، بەڵام هەر دەستی لێدەدەین، دەزانین دەوڵەتەکەمان سیخوریمان بەسەرەوە دەکات، بەڵام ئێمە پشتیوانی لێدەکەین، هەروەها ژیژەک دەتوانێت لەم شێوازی سیخوڕی کردنانە بڕوانێت، کە لە کۆناییدا چۆن دەبێنە شێوەیەک بۆ بوونە ئامانج، چۆن بوونی تۆماس دریک و برادلی مینینگ و ئیدوارد سنودن و کەسانیتر نیشانی دەدەن کە تەکنەلۆژیای سیخوڕی و ئایدۆلۆژیا ئاسایشیەکان، هیچ کاتێک گرەنتی نین بۆ بەنەواوی کۆنترۆڵاکردنی خەڵک. وەک ئەوەی چەندین جار ژیژەک جەختی کردوەتەوە کە کردنە ئامانج و مەبەست شکست دەخوات.

گرنگ ئەوەیە هیچ یەکێک لەم دوو تێڕوانینانە بەلارێدا بردن نین. هەر دوو ڕێگاکە بەرهەمهێنن بۆ بیرکردنەوە و تێرامان. لەراستیدا بەرەنگاریە سیاسیەکان، هیچ کاتێک لە شوێنێکی دوور و لە پلەیەکی رونەڵدا روو نادەن، بەڵکو پێدەچێت لە هەمو شوێنێک و هاوکات لە چوارچێوەی جۆراوجۆردا روو بدەن، لەبەرئەوە بێبەشکردنی خۆمان لە بەدەستهێنانی ئەو بەشە گرنگەی کە ژیژەک و چۆمسکی هەیانە وەک کەم ئەندام بونە بەدەستی خۆمان و نمونەیەکە بۆ ئازاردانی خۆمان.

شیکاریە سیاسیەکانی چۆمسکی و لێکۆڵینەوەکانی ژیژەک لەبارەی کارایی ئایدۆلۆژیا هەردویان دەتوانن سودبەخش بن. لەبەرئەوە جیاوازی بیروبۆچون لەنێوان ئەم دوو کەسایەتیەدا، جیاوازی بیروڕا نییە و هەڵبژاردنی یەکێک لە نێوان ئەم دوانەدا هەڵەیە.

بۆچی یەکێکیان هەڵبژێرین، لەکاتێکدا کە بەئاسانی دەتوانین سود لە هەردویان وەرگرین؟

- لەبارەی نوسەری ئەم بابەتەوە:

- گریگ بوریس لە سانتاباربارا لە کالیفۆرنیا ژیان بەسەردەبات و سەرقاڵی بەدەستهێنانی دکتۆرایە و لە زۆر بڵاوکراوەدا نوسینەکانی بڵاودەکاتەوە.

سەرچاوە:

http://anthropology.ir/node/19326